

Dr. Bálint Sándor

főiskolai tanár, bölcész

ÉRTÉKEKRŐL. VÁLSÁGRÓL. VÁLSÁGKEZELESRŐL

Válság. Érték. Számadás¹

Az idei év a válság jegyében telt és telik. A 2008-ban indult globális üzleti válság 2009-ben vált érzékelhetővé. Ez az év, ami majd mindenhol más lett, mint a korábban megszokottak. A válságkezelést sokféleképpen értékeljük, éppúgy, mint a válságot magát, a válság fogalmát, a válság történelmi mai létezési módját, akár egy ember, akár egy nép, akár egy-egy gazdaság, egy politika vagy kultúra életében, egy család életében stb. a takarékoskodás, az életstílus váltás idejének – terének is tekinthetjük. Amikor és ahol sok mindent védve – tagadva és építve újra kell kezdeni szinte a gyökerektől. Mivel nemcsak kenyérrel él az ember, de él még a kenyeret és cirkuszt norma, meg az is, hogy van mit ünnepelni (bulizni) a rendszerváltás után, most már talán dolgozni is kéne, nemcsak osztogatni-fosztogatni, potyaleső magatartást tanúsítani. Meg kellene határozni, megvitatni és elfogadtatni az emberek többségének: mik azok az értékek, amelyek „válságálló” az emberi életben és, hogy lehet-e a válság, valamilyen téren pozitív erő?

M. P.: „A legnagyobb képtelenségnek látom azt kijelenteni, hogy gazdasági válság van, amikor a lelkünk van csődben, amikor a vizek vannak meg szennyezve, nincs már levegőnk, amikor „alá van aknázva” az emberiség élete, és akkor kezdünk el panaszkodni, hogy pénzünk nincs. Az író szerint sok tanulsága nincs ennek a gazdasági válságnak. Sokan meggazdagodtak belőle, egy sokan megrendültek, átálltak pozíciók, a válság pedig még elementárisabban éreztette velünk, hogy mennyire a pénz uralja valóságot.

P. P.: Mondja, az egész válság hisztériát nem fogadom el, mert a válság a történelem, egy ember, egy nép életének létezési módja. Mert ahhoz, hogy valami új keletkezzen, a réginek meg kell semmisülnie. Csak a ház romjain épülhet fel a ház. Mindig valami tönkrement, ami régi volt, valami új keletkezett. A kereszténység felvétele nem volt egy válság? A tatárjárás, a török hódoltság, a 1848-a szabadságharc, Rákóczi, 1956, nem volt válság? A történelem válságok története. Csomó válságot átéltünk már, ez szükséges (rossz) ahhoz, hogy tovább lehesen lépni, fejlődni, haladni.

Mik az értékek? Lehet-e a válság pozitív erő?

A kérdés az, hogy jó irányba megy-e az ember, a falu, a megye, az ország vagy nem. 2009-ben rossz idők jártak az üzletre. Ennek a negatívuma az, hogy gyanakvóbbak az emberek, a pozitívuma, pedig az, hogy az ember a jelent sokkal jobban él meg mint más, nyugalmas időkben. Ennek is lehet negatív vetülete. „Perceberekkel” lett tele a világ, marakodásokkal pillanatnyi örömkért, hasznokért. 2009-re morálisan, lelkileg és érzelmileg is sok minden lezüllött ebben az országban. Lerombolni könnyű, újraépíteni nehéz. Pénzt megkeresni nehéz, elkölteni könnyű. Nagyon kemény erőfeszítésekre, közös munkára, jó közösségekre, önmagunk és környezetünk rendbetételére lenne szükség ahhoz, hogy kimásszunk ebből a gödörből.

---

¹ Beszélgetés Müller Péterrel és Popper Péterrel. Aktív energia 2009. ősz

Mindent átszó a bizalom hiánya. Helyünk a világban. Értéktérkép²

Többen bíznak az államban, mint magukban. Magyarország helye a világ értéktérképén. Számos gazdasági probléma a magyarok hozzáállására vezethető vissza, mindent átszó a bizalom hiánya – derül ki egy friss felmérésből. Ezért az intézmények iránti bizalom helyreállítása elsőrendű kérdés. A magyar értékszerkezetet a fejlettségi szintünkhöz képest kevésbé jellemzi a tekintélyelvűség. A civil és a politikai szabadság jogokat ugyanakkor kevésbé tartjuk fontosnak. A magyar társadalom az értéktérképen közelebb áll az ortodox társadalomhoz, mint a nyugatiakhoz. A bizalom, a normák, az igazságosság és az állammal kapcsolatos megnyilvánulások terén tapasztalható leginkább a magyar társadalom zárkózottsága. Az intézmények iránti bizalom a legalacsonyabbak közé tartozik a nyugati társadalmak közül. Ezen belül is a legalacsonyabb a politikai osztály iránti bizalom, ez feltételezhetően a korrupció gyanú gyakori felmerülése okozhatja. Sajnos, hogy a magyar társadalmat az intézményei cserbenhagyták, ezért ezeknek kell először vissza építeni a bizalmát a társadalom szövetében. Az intézmények nem maguktól váltak olyanná, amilyenek, hanem a hatalom akarta őket ilyenné formálni. A magyarok magánéletére is jellemző: kevesebbet találkoznak barátainkkal, kevesebbszer segítünk nekik, mint más társadalmakban. A gazdaság szereplői csak egymás rovására tudnak meggazdagodni. A magyar társadalomban főleg három dolog fejt ki jelenleg negatív hatását (Kolosi Tamás) A Kádár-rendszerben tanult ügyeskedés, a rendszerváltáskori puha átmenet és az elmúlt tizenkét év politikai garnitúrája, amely a gyűlöletkeltést, a polarizációt mélyítette. A képzettség igen alulértékelt a felmérés alapján, kevésbé hisznek abban a magyarok, hogy saját erejükből képesek felemelkedni, inkább az államtól várják a segítséget (főleg a pénzt). Elkerülhetetlen a múlt bevallása, az önvizsgálat, a bizalom helyreállítása.

A jó nem elég³

Nála a bizalom mindennek alapja. „Én a legtöbb időmet a gazdasági életben töltöttem el, s abban tudok megbízni, akiről száz százalékgig tudom, hogy őszinte lesz velem.” – mondta. A gazdasági fejlődésben vagy bármely hatékonyság számításnál a legfontosabb mutató az, hogy milyen gyorsasággal terjed tovább a bizalom. Ha eltűnik a bizalom, annak ára van. Ha valamilyen létrejön a megegyezés, az két nap múlva esetleg már nem érvényes, akkor eltűnik a bizalom. Ha Magyarországon létrejött a gazdasági elit, akkor ne várasson sokáig magár egy olyan értékrend, olyan kultúra melyben ne csak én legyek gazdag, ne csak te legyél gazdag és boldog, hanem a többiek is, mert neked is szükséged van rájuk. E. G. szerint, kevés még a jó példa arra, hogy a vezetők érzik a morális és etikai felelősségüket, a jó nem elég, a jobb kell! Az életstílus váltás ideje is elérkezett.

Gyökértelenek, akik, szeretetétől szenvednek⁴

Gyakran olyan magányos figurákat alakít, akiket az élet „megkeményített”. Inkább gyökértelenek mondanám őket, akik szeretetétől szenvednek – mondja a színész. S ha valakinek az életéből hiányzik a szeretet, és nincs közelében valaki, akivel megoszthatja dilemmáit, akkor felborul az egyensúly, a ettől agresszívvá, szörnyeteggé válhat. Hiszem, hogy a szeretet mindenkit jobbá tesz. Szerintem nagyon fontos értéket lát, mond, érez a színész a szerető emberben. De Bokros Lajos meg azt is mondja, hogy a politikát nem szeretetre játsszák, hanem értékekre és érdekekre, ugyanakkor a versenyt is a szolidaritás egyensúlyát, egységét, netán a művészetbeni harmóniáját is szorgalmazza! Akkor kérdés, hogy a szabadság-egyenlőség

² Mindent átszó a bizalom hiánya. Helyünk a világban. Értéktérkép. MTA anyag. Új Néplap 2009. október 14.

³ Kettesben Ermi Gussival. Figyelő Szalon 2009. április 30.

⁴ Jean Reno kettős élete. Szentgyörgyi Rita interjúja – francia színésszel. 168 óra 2009. november 12

(esélyegyenlőség) és testvériség, vagy szeretet-szolidaritás, az ezekhez főződő érdekekre és értékekre nem játszhat egy demokratikus, népfelségre is fókuszáló politika? A szociálpolitikát mire játsszák? A politika struktúrájában (szerkezetében) funkcionálásában-működésében és determináltságában milyen helye van a testvériség, szeretet, szolidaritás érték-érdek-esély világának, hozadékának-hordalékának, deficitjének az emberek lélekgig hatoló válságában?

Egy válság tanúságai.⁵ Vihar utáni nagytakarítás

Egy esztendeje vált nyilvánvalóvá, hogy az Egyesült Államokból kiinduló pénzügyi válság globális következményekkel járó krízissé dagad. Európa egy ideig próbálta elhíttetni magát, hogy az Amerikát leterítő betegség nem fertőzi meg az öreg kontinenst, ám ez az ábránd hamar szertefoszlott. „Nem voltunk felkészülve arra, hogy megbirkózzunk a válsággal, a normális kerékvágásba való visszatérésnél azonban nem hibázhatunk”. – mondta Joaquin Almunia. Ma már szaporodnak a jelek, jelzések, hogy a krízis nehezen talán túljutott a világgazdaság. Ám az EU jócskán meggyengülve kerül ki a válságból. A fő kérdés az, hogy az államok mikor hagyhatják magára ismét a tagországok várhatóan csak nagyon lassan erőre kapó gazdaságát. Az uniónak azonban csak akkor van esélye stabil globális pozíciókkal kikerülni a gödörből, ha tovább erősíti az integrációt. Jó hír, hogy az Európai Bizottság szeptember 14-én közzétett időközi előrejelzése szerint 2009. harmadik negyedében az unió gazdasága végre elindult felfelé a mély gödörből. A biztató hírek, a pénzügyi válság lassú visszahúzódása, a vihar utáni romok eltakarításának megkezdése, nem azt jelenti számunkra, hogy már kikerültünk a gödörből, túl vagyunk a krízisen, hogy egy-két lépés előre okán a siker a fejünkbe szállhat. Hiszen a munkanélküliség még csak ezután tetőződik majd a tagállamokban, súlyos probléma az ipari termelés visszaesése a munkahelyek tömeges megszűnése, a beruházások és az innovációs kiadások visszavágása, az államháztartási helyzet romlása a tagállamokban, a nagy költségek, az osztogatás-fosztogatás-korrupció, az európai szociális modell krízise miatt nincs okunk az elbizakodottságra. Látnunk kell, hogy Európa, az EU, s benne hazánk válságkezelő képessége korlátozott, a válság tanulságos állapotjelzéseket adott EU és hazánk társadalmi viszonyairól és megmutatta népünk, nemzeti államunk változásának, fejlesztettségének lehetséges útjait, tárgyi és személyi kultúránk értékesülésének korlátait, befolyásoló-determináló külső és belső tényezőit. Úgy tűnik számunkra, hogy a látványos fordulatra még várni kell, dönteni - tenni – lehet és kell. Tudnunk is kellene, hogy érik-e a vihar? Vagy már a vihar után vagyunk, s kezdünk lenni, itt a nagytakarítás megkezdésének tere-ideje, vagy éppen majd a gyümölcs érik és nem a vihar?

Klub a tisztességes üzletért.⁶ Üzleti lovagok

Nem mindennapi téma kerül szóba egy kis fővárosi irodában és a Figyelő+Trend rovatában arról, hogy lehet-e a mai gazdasági környezetben üzleti életben etikusan, erkölcsösen, tisztességesen, becsületesen, ilyen értékűen működni, keresztény értékrendet képviselni? Én is úgy vélem mint az Érem Hálózat Alapító vezetője, hogy lehet és kell is. Mert nem közömbös számunkra, egy demokratikus köztársaság számára, hogy tényleg fűződik-e érdekünk az üzleti élet szereplőinek-szerzőinek, hogy milyen értékek, milyen elvek, milyen normák vezérlik életüket, mindennapi cselekedeteiket, viselkedésüket akár a munkahelyen, akár a közéletben, vagy a magánéletbe. Talán köztudott, a lovagrend történelmi erkölcsi-etikai értékvilágában a lovagi-tiszti becsület normái, erényei, a lovagias viselkedés illemtana milyen fontos helyet-szerepet játszottak a lovagok karakterében például Janusz Pannonius költészetében, s akár napjainkban is áttemelhető ez az értékrend-elem a közélet, s úgy látszik az üzleti élet, a műkö-

⁵ Egy válság tanúságai. Figyelő 2009. szeptember 24-30.

⁶ Klub a tisztességes üzletért. Üzleti lovagok. Figyelő 2009. szeptember 17-23. Cseke Hajnalka

dő tárgyi-dologi-személyi-tudás tőke világába. Fontos dolog, hogy az Értékmegőrző Klub vállalkozói: tisztességesen, etikusan, társadalmi és morális, lelki-szellemi értékeket szem előtt tartva akarnak, tudnak boldogulni, boldogságjavakkal érdemeik, teljesítményük alapján akarnak részesülni. Nem titkolják, számukra is cél a nyereség, szükséges a pénz a boldogsághoz, csak nem mindenáron és nem a pénz a legfőbb érték, de érték, és értékmérő is. Talán az üzleti lovagok is követik a József Attila szavát „Kiáltunk emberibb világot, keressük az igazságot”.

Lélekig ható válság⁷ A gödör alján

A pénzügyi, gazdasági, morális válság a lelkekig is eljutott. A válságban dől el mennyit ér egy ember. Vannak akik nyernek a válságon. Világszerte stresszt okoz a válság. Van min gondolkozni, van mit elemezni, sok helyen készül a válságanalízis, ami nélkül nincs válságszintézis és nincs még hatékony válságkezelés, kijutás a gödör aljáról. Ám egy adott és feladott kultúra (mint feladott lecke) nagyon meghatározza, ki milyen megküzdési stratégiával rendelkezik, milyen tárgyi-dologi-személyi kultúrával rendelkezik, birtokol, bír, akár mint meghatározott érték-kultúra tulajdonosa, akár mint e kultúra használója, működtetője. A föld, víz, levegő, tűz, energia, a mechanikai-fizikai-biológiai-kémiai-társadalmi anyagfajták, mozgásformák, a politikai, jogi, erkölcsi, vallási, filozófiai, tudományos, irodalmi, művészeti érdek-érték képződmények, egészen a társadalmi lélekig ható, hatoló rendig mutathatnak válságállapotjelzéseket, veszélyeket a természetre és a társadalomra nézve. És mint az anyagi-szellemi kultúra részelemei meghatározhatják, ki milyen megütközési, kezelési stratégiával bír a mostani globális-regionális válságkezelésben. Meditáció, bezárkózás, gyerekvállalás, munkahelyteremtés, gyógyítás, lelkigondozás - ahány kultúra annyiféle stresszcsökkentési gyógymód. A közösség összetartása – ha van ilyen közösség - , a társas támogatás, milyensége és a vallássság mértéke is kiemelkedő jelentőségű ilyen szempontból.

A válságban, kontinensünkön is óriási különbségek figyelhetők meg a stresszel való megküzdést illetően. Magyarország már évek óta rendkívül rosszul szerepel a krónikus stressz és az ezzel összefüggő értékvesztést vizsgáló felméréseken. Rosszul kezeljük a stresszt – vagyis, dohányzunk és alkoholt fogyasztunk. Az értékvesztettség mértékét mutatja, hogy még Svédországban a lakosság 30 százaléka gondolja úgy, hogy nincsenek közös értékek és nem lehet tervezni a jövőt, addig nálunk ez az arány 70 százalék. A szakértők e viszonyulás fő okát abban látják, hogy a rendszerváltás óta bizonytalan a munkavállalók helyzete és a boldogulás érdekében kénytelenek megszegni a szabályokat, ami viszont komoly stresszt és lelkiismeretfurdalást okoz. A gazdasági válság miatt az értékvesztettség, az életminőség elmélyülésére lehet számítani, ami reménytelenség érzetét kelti jövőnkét illetően. Ám akad olyan, aki ebben új lehetőséget lát. Kopp Mária stressz kutató úgy véli, a helyzet már nem tud tovább romlani, viszont itt az ideje az új válaszlépések kidolgozásának. A válság pedig rákényszerít arra, hogy új utakat találjunk. Amikor ilyen ingatag a pénztőke, a társadalmi tőkét kell erősíteni, a mezőgazdasági tőkét, a kereskedelmi tőkét, a tudástőkét, a bizalmi tőkét. A közösség, a család és a társas kapcsolatok komoly egészségvédő tényezőként

funkcionálnak. A családi és a párkapcsolatok védőereje mellett a legfontosabb a munkahelyeken történő stresszcsökkentés lenne, mert jelenleg a munkával kapcsolatos bizonytalanság az egyes számú stresszforrás. Jó jel, hogy van igény a stresszcsökkentő tréningekre, a gondoskodó elbocsátásokra. Az Egyesült Államokban népszerű a masszázs és a válságjoga.

A munkahelyi stressz. Stresszes fiatalok⁸

⁷ Zséley Anna Lélekig ható válság Figyelő 2009. július 16-22.

⁸ A munkahelyi stressz. Stresszes fiatalok. Mindennapi pszichológia 1. évf. 2. szám 2009.

A Wellberirung Works felmérése szerint a 26 és 45 év közötti cégvezetőket, menedzsereket és vállalkozókat közel négyszer annyi stressz évi munkájuk során, mint 46 és 65 év közötti társaikat. A munkahelyi stressz fő forrásait a túlórás, az időhiány, a pénzügyi gondok, a szabályok betartása, valamint a szabadidő hiánya jelentik.

A fiatalok esetében a szabadidő hiánya és a családi, baráti kapcsolatok hiánya nagyobb stresszfaktort jelent, mint az idősebeknél. A megkérdezettek fele fáradtsággal, fejfájással, és alvási gondokkal küzd a stressz miatt. 40 százalékuk türelmetlen és könnyen dühbe gurul. A fiatalok hajlamosabbak dohányzással és alkoholfogyasztással a stresszt kezelni. A munkahelyi, képzéshelyi stressz csökkentésével csökkenthető a depresszióra való hajlam.

Válságról, morálról, önkritikáról⁹

A kulturális, fontos, tanulságos állapotjelzések: erkölcsről, morálról, egyenlőségről, az erőszak eredetéről, visszasságainkról.

„Az elvszerűség kapcsán eszembe jut egy szó. Morál. Az mikor kopott ki a politikából?” – írta a szerző! Ha reálisan értékelem az elmúlt húsz évet, azt mondom: jelentős eredményeket értünk el. Lebontottuk az egypárti diktatúrát, megteremtettük a demokráciát, a piacgazdaságot. Tagja lettünk a fejlett polgári Európai Uniónak és a biztonságpolitikai szempontból fontos szövetségnek a NATO-nak. Ugyanakkor mégsem tudtuk megteremteni a polgári erkölcsiséget és az esélyek egyenlőségét sem. A szocializmusban volt egy ostoba tétel: mindnyájan egyenlők vagyunk. Holott az esélyeinknek kell egyenlőnek lenniük. Ezt sem tudtuk elérni és tovább éltek az előző rendszer öröklött vonásai. Például a protekcionizmus, a teljesítmény nélküli érvényesülés, amely megmérgezi a társadalom életét. Hiszen amíg az egyik oldal a kivételezetteké, addig a másik oldal frusztrálódik. Ebből fakad a társadalom egészét jellemző erőszak, kompromisszum-képtelenség. Mindaz, amitől nem érezzük jól magunkat. Tegyük hozzá Világosi Gábor rendszerváltozás állapotjelzéseihez, hogy sokféle ellentmondásos cselekvés eredményezte a hazai rendszerváltozás hozadékát-hordalékát, s igaza van Ormos Máriának, hogy „E megoldatlan konfliktusok vezettek el a régi és új radikalizmushoz” s talán az új magány, a finobabb-puhább elidegenedés, a frusztráció terjedéséhez. Válságban a világ. „A demokrácia és a kapitalizmus – a két nagy értékrendszer – közötti kapcsolat tört meg” (Gombár Csaba). Nem lenne jó, ha a két érték(rend) kiütné egymást. Talán a kapitalista rendszer, a polgári társadalmi formáció szabadság, esélyegyenlőség, testvériség világa fennmaradásának, fejlődésének egyik nagy korlátja az ha demokrácia és a kapitalizmus egymás nélkül él. Igaz, hogy antik-görög-demokrácia volt kapitalizmus nélkül. De modern, fejlett, szabad, igazságos kapitalizmus elképzelhetetlen – jelenlegi tudásunk szerint – demokratikus értékrend megteremtése, működése nélkül. Militarista, hódító, saját és más népeket elnyomó, a többségi társadalom számára boldogulási esélyt sem nyújtó, embertelen, vad kapitalizmustól idegen a demokrácia, a polgári demokratikus magatartás és a demokratikus attitűd, a népfelség érdekein alapuló alkotmány és alkotmányozás. Tisztelettel és kellő alázattal kimondhatjuk, mi magyarok még nem tanultuk

meg a demokrácia építését, védelmét, ez a lecke fel van adva számunkra is, de húsz éve elindultunk ezen az úton akkor amikor kiépítettük a demokratikus intézményeinket. De úgynevezett „igazi demokrácia” itt még nem létezik, hiányoznak a demokratikus alapértékeknek megfelelő cselekvések, a közt szolgáló érdekek. Indokolt a fölkiáltás: demokraták ébresztő! Szellemi, erkölcsi, lelki kiválóságok keresik a kapcsolódási pontokat a kapitalizmus és a demokrácia, válság és válságkezelés, gazdaság és morál, krízis és katarzis, verseny és szolidaritás, a

---

⁹ Világosi Gábor Válságról és önkritikáról. 168 óra 2009. szeptember 3.

régi világ és szép új világ között. Egyre többen gondolkodnak mostanában a válságból kivezető útról, válságról, morálról, önkritikáról.

Tehetség. Globális verseny a tehetségekért¹⁰

A globális verseny, a világválság, a válságból történő kivezető út és az ezekben a folyamatokba szereplő tehetségek háborúja közötti kapcsolatok, összefüggések mostanában sok embert érdekelnek, sok intézményt mozgatnak. Világunkban háború folyik a tehetségekért. A Figyelő heti társadalmi-gazdasági magazin rendkívül izgalmas, nagyon hasznos, érték-gazdag, átfogó információkat közölt a hazai tehetséggondozás, tehetségkezelés, tehetségekkel történő bánásmód, és a tehetségek önmegvalósulásának helyzetéről. Magyarországról az a kép él polgárai fejében – közli e lap -, hogy géniuszok sorát adta a világnak. Ez igaz, de hazánk, ahogyan a múltban, úgy ma sem elég vonzó ahhoz, hogy megtartsa a tehetségei többségét. A következő komoly versenyhátrány az egyre inkább tudásalapúvá váló globális gazdaságban. Vajon lesz-e aki rátaláljon a jövő zsenijeire? Miként legyünk agy hatalom? A tehetséggondozás terén jelezzük a szülők az iskola, a média, az üzleti élet tevékenységét, szerepét, felelősségét. A kiemelkedő teljesítményt nyújtó egyének, agyak létezése napjainkban is tény hazánkban! Polgár Judit sakkozó, Kocsis Zoltán karmester-zongoraművész, zeneszerző, Palya Bea énekes, Rubik Ernő építész, játéktervező, Rátai Dániel feltaláló, Varga Dániel vízilabdázó kiemelkedő teljesítményre igen fontos kreativitást, innovációt mutató érték.

A tehetségháború

Az elmúlt évtized bebizonyította, hogy a kiemelkedő képességek kiaknázása, értékesülése, a versenyképesség meghatározó tényezője az országok számára, hogy az éles elmék minden segélycsomagnál inkább hozzájárulhatnak a kevésbé fejlett országok helyzetének javulásához. Minél nagyobb egy országban a tudásalapú társadalom súlya, minél képzettebb a lakosság, minél elterjedtebb a számítógép-használat, annál versenyképesebb az adott állam gazdasága. Nem véletlen, s ezt szem előtt tartva kiáltotta ki az Európai Unió 2009-et a kreativitás és az innováció évének, szorgalmazva, hogy miképpen lehetne növelni az unióban az alkotó és az innovációs potenciált. A háború a tehetségekért címet viselő USA tanulmány szerint az emberi erőforrás a cégek sikerében kiemelkedően fontos szerepet játszik, ám a munkaadók 90 százaléka számára komoly gond a tehetséges munkatársak vonzása és megtartása. Fontos tudni, hogy „tehetséges nemzet vagyunk” mi magyarok, de a történelem nagyon mostohán bánt velünk, „balsors akit régen tép...” de ha igaz, hogy a történelem semmit sem tesz, s az emberek maguk csinálják történelmüket, ők az anyagi-dologi-személyi javak, a kultúra termelői, szerzői, akkor úgy az áldásos-átkos tehetségekkel történt bánásmódot is az emberek, az emberiség a felelős! Az ember felelős a neki beszámítható tetteiért s azért is, amit nem tett, de tehetett volna stb. Igen tanulságos a Szonda Ipsos felmérése arról, hogy miben tehetségesebbek a magyarok más nemzeteknél? Tudomány 71%, sport 54%, művészet 36%, üzleti élet 14%, politika 4% az adott területet említők aránya. Illetve, hogyan látjuk magunkat? Mi segít ma Magyarországon egy tehetséget leginkább abban, hogy sikeres legyen? Jó kapcsolatok 38 %. Szülői segítség 17%. Szerencse 12%. Iskolai oktatás 11%. Belső készítés 10%. Kreativitás 5%. Pénz 1%. A megkérdezettek 70 százaléka szerint idehaza nem megfelelőek a körülmények a tehetség kibontakoztatására. A tehetséggondozás terén a Figyelő mérése szerint: első menedzser itt a szülő, második az iskola, harmadik a gazdaság, az üzleti élet, negyedik a média. Ám lehet, hogy nem ötödik a politikai, jogi, erkölcsi, vallási, tudomány, művészet, irodalom és a társadalmunk pszichológiája. Az emberi test, lélek, szellem

---

¹⁰ Tehetség. Figyelő 2009. június 25 – július 1.

értékvilága, a mindenkori politikai osztály, a kormányzás viszonya a tehetségekhez, hisz a politika a tehetségekre is játszik, tisztelheti, becsülheti, támogathatja és koptathatja, felfalhatja gyermekeit ha emberei ölnek, nem ölelnek, támogatnak, túrnak, tiltanak attól függően, hogy milyen érdekek mozgatják, s milyen értékek-erények vezérlik tetteiket.

Összefoglalás

Az idei év a válság jegyében telt és telik. Ez az év, ami majd mindenhol más lett, mint a korábban megszokottak. A válság globális üzleti-pénzügyi válságnak indult, gazdasági válságként folytatódott s kiderült, hogy nemcsak a lelkünk van csődben, a vizek vannak megszenyyezve, rossz a levegőnk, „alá van aknázva” az emberi élet, a pénz uralja a világot. Ismét kiderült: a válság a történelem létezési módja, mert ahhoz, hogy valami új keletkezzen a réginek meg kell semmisülnie. De mik is az értékek? Lehet-e a válság pozitív erő? A válságkezelést sokféleképpen érthetjük. Mindent átsző a bizalom hiánya – derül ki egy friss felmérésből. Mit mutat a magyar értéktérkép? Vannak, akiknél a bizalom mindennek alapja! Azok az emberek, akik szeretethiánytól szenvednek gyökértelenek. Igaz-e, jó-e, az ha a politika nem szeretetre játszik hanem értékekre és érdekekre. A szociálpolitikát válságkezelési folyamatban mire játsszák. Melyek egy válság tanulságai a jövőre nézve? Nem voltunk felkészülve arra, hogy megbirkózzunk a válsággal. Kikerültünk-e már a gödörből, túl vagyunk-e már a krízisen? Vagy a munkanélküliség még csak ezután tetőződik, az ipari termelés visszaesett, hazánk válságkezelő képessége korlátozott, a látványos fordulatra még várni kell. Nem mindennapi téma Klub a tisztességes üzletért, az üzleti lovagok jó etikája, a lovagi becsület produktív értékvilága. A válságban dől el, mennyit ér egy ember, a lélekig ható válság következménye a stressz és az ezzel összefüggő értékvesztés, életminőség elmélyülésére lehet számítani, a stressz és a fiatalok. Válságról, morálról, önkritikáról. Tehetségek értékvilága, globális verseny a tehetségekért. A tehetségábrorúról.